Eduskunnan talousvaliokunnalle,

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle – Suomen kestävän kasvun ohjelma

VNS 6/2020 vp

EU:n elpymisrahoitus tarjoaa Suomelle ainutlaatuisen mahdollisuuden nopeaan, mutta pitkävaikutteiseen rakenteiden uudistamiseen. Tämä on edellytys vihreän siirtymän toteuttamiseksi kohti vähähiilistä taloutta ja digitaalista työelämää. Elinkeino- ja työelämässä vihreä siirtymä ja digitalisaatio tarkoittavat uusien toimintatapojen, teknologioiden ja välineiden käyttöönottoa toiminnan tuloksellisuuden lisäämiseksi ja kestävän kehityksen kiihdyttämiseksi. Muutoksessa on kyse uudesta osaamisesta ja innovaatioista, joiden käyttöönotto koskettaa kaikkia organisaatioita. Valtioneuvoston selonteossa on nostettu keskeiseen rooliin osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen merkitys vihreässä siirtymässä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene korostaa, että Suomen kestävän kasvun ohjelman painopisteiden 2–6 toteutumiseen vaikutetaan osaamista, koulutusta ja TKI-toimintaa käsittelevän ensimmäisen painopisteen toimin. Energiatehokkuus, vähähiiliset ratkaisut, kestävä matkailu, digitaalisuus, työmarkkinoiden toiminta ja sote-palveluiden laatu ovat esimerkkejä toimista, jotka edellyttävät innovaatioita, uusia työtapoja ja -välineitä sekä henkilöstöltä uudenlaista osaamista.

Arenen mielestä selonteossa tulisi selkeämmin huomioida osaamisen ja innovaatioiden yhteys painopisteiden 2–6 tavoitteisiin. Samalla Arene korostaa, että muuttuvat osaamisen tarpeet koskevat kaikkia toimialoja ja työpaikkoja.

Erityisesti työllistävät pk-yritykset tarvitsevat muutokseen tukea. Tutkintokoulutus, jatkuva oppiminen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta tekevät ammattikorkeakouluista työelämän keskeisen kumppanin. Selonteon tavoitteita tukee ammattikorkeakoulujen hyväksymä kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelman, jonka tavoitteena on muuttaa ammattikorkeakoulujen koulutusta ja TKI-toiminta vastaamaan kestävän kasvun ja vihreän siirtymän tavoitteita. Samalla tavoitteena on tehdä ammattikorkeakouluista hiilineutraaleja vuoteen 2030 mennessä.

Korkeakoulutuksen aloituspaikat ja jatkuva oppiminen

Korkeakoulutettujen kysyntä kasvaa asiantuntijatyön lisääntyessä. Vuoteen 2035 mennessä täytettäväksi tulee miljoonaa työpaikkaa, joista kolmasosa vaatii ammattikorkeakoulutuksen. Tämän vuoksi pidämme perusteltuna rahoituksen kohdistamista korkeakoulujen aloituspaikkoihin. Lisäykset on kuitenkin tehtävä tavalla, joka tuo resurssin monivuotisen koulutuksen laadukkaaseen toteuttamiseen.

Ammattikorkeakoulut ovat merkittävä väylä alanvaihtajille, mikä on tärkeää esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ja teollisuuden työvoimatarpeisiin vastaamisessa. Ammatinvaihtajat ovat ratkaisu monen alan työvoimapulaan. Monella alalla on pätevyysvaatimuksia, joten ammattikorkeakoulututkinto on voitava suorittaa myös aikuisena. Ammattikorkeakoulut ovat kehittäneet koulutustaan siten, että alanvaihtaja tai osaamistaan kehittävä henkilö voi suorittaa tutkinnon tai sen osan joustavasti työn ohessa. Esimerkiksi ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot (YAMK) on suunniteltu nimenomaan asiantuntijoiden työuran aikaisen osaamisen kehittämisen välineeksi.

Jatkuva oppimisen tarpeiden nostaminen osaksi selontekoa on tärkeää. Jatkuvan oppimisen kehittämisen luontainen perusta on julkisessa koulutusjärjestelmässä, joka jo nyt palvelee laajasti aikuisväestöä. Talouden muutos edellyttää uusia taitoja myös koulutetulta työvoimalta, joka käytännössä tekee digiloikan ja vihreän siirtymän työpaikoilla. Jatkuva oppiminen tarjoaa myös ammattikoulutetuille mahdollisuuden korkeakoulutukseen ja työuralla etenemiseen. Erityisesti on lisättävä työn ohessa tapahtuvan osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia. Samalla on laitettava kuntoon elinikäisen ohjauksen palvelut, joiden puutteisiin OECD on 2020 kiinnittänyt huomiota.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Vihreän siirtymän ja digitalisaation kautta toteuttava kansallinen tuottavuusloikka on mahdollista vain uuden tiedon tehokkaan käyttöön ottamisen kautta. Suomen kansallinen vahvuus on ollut jo pitkään kyky hyödyntää viimeisimpiä tutkimustuloksia suoraan työelämän organisaatioiden tarvitsemassa kehitystyössä joustavien innovaatioprosessien kautta. Käytännössä tämä on vaatinut tiivistä yhteistyötä korkeakoulujen ja yritysten välillä. Yhteistyö antaa yrityksille mahdollisuuden kehittää itselleen kansainvälisesti kilpailukykyisiä ratkaisuja uusimpaan tutkimustietoon nojaten. Verkostotyöskentelyn vahvistamiseksi on kestävän kasvun ohjelmassa painotettava julkisten ja yksityisten TKI-toimijoiden tiivistä kumppanuutta konkreettisten innovaatioiden tuottamiseksi. Kumppanuusmallia tukevilla rahoituksilla on muodostettava pitkäkestoisia ja toimijalähtöisiä verkostorakenteita, jotka ohjaavat työelämäorganisaatioita, korkeakouluja ja tutkimuslaitoksia luomaan ja jakamaan uutta tietoa mahdollisimman lähellä käyttäjärajapintaa. Rahoitusinstrumenttien tulee kannustaa myös PK-sektoria osallistumaan aktiivisesti kehitystyöhön.

Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten osallistuminen kaikkiin verkostoihin, että julkisrahoitteisissa kehitysprojekteissa syntyvät tulokset ovat laajasti yhteiskunnallisesti hyödynnettäviä. Korkeakoulut tuovat verkostoihin osaamisensa. Lisäksi ne mahdollistavat tiedon kumuloitumista ja kaikkien mukana olevien työorganisaatioiden tasavertaisia osallistumismahdollisuuksia etenkin tuotettavien IPR-asioiden suhteen.

Ammattikorkeakoulut muodostavat luontevan kansallisen alustan rakentamaan kumppanuusverkostoja ja tarjoamaan käyttökelpoisen kehitysinfrastruktuurin kaikissa maakunnissa sekä

useimmilla toimialoilla. Ammattikorkeakoulujen toimintatapa on suunnattu olemassa olevan tiedon hyödyntämiseen työelämän organisaatioiden kehittämisessä. Ammattikorkeakoulujen erityinen vahvuus on PK-sektorin organisaatioiden kanssa tehtävä kehitystyö, jonka merkitys tulee korostumaan modernissa verkostotaloudessa.

Julkisten ja yksityisten TKI-toimijoiden kumppanuusmallien vahvistamisella on tuettava innovaatiotoimintaa yrityksissä ja työpaikoilla. Rahoitusinstrumenteilla on tuettava ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja tutkimuslaitosten kykyä tukea yritysten uudistumista TKI-toiminnan kautta. Panostaminen ammattikorkeakoulujen tutkimusinfrastruktuureihin tukee erityisesti pk-yritysten toiminnan kehittämistä yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa.

Tutkimusrahoituksen ohjaajiksi ja jakajiksi esitetään selonteossa Suomen Akatemiaa ja Business Finlandia. Kumpikin organisaatio toimii oman lainsäädäntönsä puitteissa, jotka tulevat ohjaamaan elpymisrahoituksen käyttöä. Arene esittää harkittavaksi, että elpymisrahoitusta kanavoitaisiin työ- ja elinkeinoelämää uudistavaan TKI-toimintaan myös ELY-keskusten kautta.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry edustaa Suomen kaikkia 24 ammattikorkeakoulua, joissa on noin 146 000 opiskelijaa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Mervi Vidgrén
puheenjohtaja

Petri Lempinen
toiminnanjohtaja